

Lausunto

10.12.2025

Asia: VN/36135/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain 7 a §:n, sosiaalihuoltolain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Organisaatio tai vastaajataho

Muu järjestö tai yhdistys

Kysymys viranomaisille, mikä on lausuntoa käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä?

-

Lausunnonantajan lausunto

Onko ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista säätämisestä kannatettava?

Kyllä

Perustelut ja lisähuomiot esityksen kannatettavuutteen liittyen.

Kannatamme esitystä palveluvalikoiman periaatteiden kirjaamisesta lakiin. Esityksen vahvuutena on, että se lisää päätöksenteon avoimuutta ja yhdenmukaisuutta koko maassa. Selkeät periaatteet – kuten tarve, vaikuttavuus, turvallisuus, kustannusvaikuttavuus sekä yhdenvertaisuus ja ihmisarvon kunnioittaminen – tukevat oikeudenmukaista ja läpinäkyvää palveluvalikoiman määrittelyä.

Pidämme tärkeänä, että päätöksenteko perustuu kokonaisharkintaan, jossa kaikkia periaatteita punnitaan yhdessä. Tämä mahdollistaa joustavan ja tilanteisiin sopivan ratkaisun, eikä yksittäistä kriteeriä sovelleta mekaanisesti.

Lisäksi korostamme, että valtakunnallinen ohjaus ja hyvinvointialueiden yhteistyö ovat välttämättömiä, jotta palvelujen saatavuus ja laatu eivät vaihtelee alueittain. Uudistus tukee resurssien kohdentamista vaikuttaviin ja kustannusvaikuttaviin palveluihin sekä vahvistaa kansalaisten luottamusta järjestelmään.

Mahdollisena kehityskohteenä nostamme esiin, että periaatteiden soveltamista ja vaikutuksia tulee seurata ja arvioida säännöllisesti, jotta voidaan varmistaa tavoitteiden toteutuminen käytännössä.

**Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista (jakso 4.2)?
Voitte perustella näkemystänne tähän.**

Esitysluonnos kuvaa taloudellisia vaikutuksia monipuolisesti ja tunnistaa sekä suorat että välilliset vaikutukset eri toimijoihin. On myönteistä, että vaikutuksia arvioidaan sekä valtiontalouden, hyvinvointialueiden että kotitalouksien näkökulmasta. Esityksessä tuodaan esiin, että periaatteiden käyttöönotto ei itsessään aiheuta välittömiä suuria kustannuksia, mutta vaikutusten suuruus riippuu pitkälti siitä, miten periaatteita sovelletaan käytännössä.

Pidämme tärkeänä, että esityksessä tunnistetaan myös epävarmuustekijät ja se, että taloudelliset hyödyt realisoituvat vasta pitkällä aikavälillä, kun vaikuttavuus- ja kustannusvaikuttavuusperiaatteet ohjaavat resurssien kohdentamista. Lisäksi on hyvä, että esityksessä huomioidaan mahdolliset vaikutukset yksityisten palvelujen kysyntään ja kotitalouksien asemaan. On hienoa, että esityksessä on todettu (s. 17–18) vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden periaatteiden osalta, että terveydenhuollon menetelmien järjestelmällinen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden arviointi edellyttää osaamista ja resursseja. Käsityksemme mukaan tieto, joka nykyään puuttuu eri menetelmistä, on menetelmän kustannukset ja kustannusvaikuttavuus. Tätä tietoa on hyvin vähän saatavilla.

Kehittämiskohteena nostamme esiin, että vaikutusten arviointi jää osin yleiselle tasolle ja perustuu oletuksiin periaatteiden soveltamisesta. Jatkossa olisi tärkeää seurata ja arvioida systemaattisesti, miten periaatteiden käyttöönotto vaikuttaa käytännössä kustannuksiin, resurssien kohdentumiseen ja palvelujen saatavuuteen.

Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista (jakso 4.2)? Voitte perustella näkemystänne tähän.

Esitysluonnos käsittelee laajasti lakiehdotusten muita vaikutuksia, kuten vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen, väestön terveyteen ja hyvinvointiin, eri väestöryhmiin (esim. lapset, ikääntyneet, vammaiset, harvinaissairaat), sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä viranomaisten ja hyvinvointialueiden toimintaan.

Pidämme hyvänä, että esityksessä tunnistetaan sekä myönteiset että mahdolliset kielteiset vaikutukset, ja että vaikutuksia arvioidaan sekä yksilö- että väestötasolla. Erityisesti yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja palvelujen saavutettavuuden näkökulmat on tuotu esiin kattavasti.

Kehittämiskohteena nostamme esiin, että vaikutusten arviointi jää joiltain osin yleiselle tasolle ja perustuu pitkälti oletuksiin siitä, miten periaatteita tullaan soveltamaan käytännössä. Jatkossa olisi tärkeää seurata ja arvioida systemaattisesti, miten lakimuutokset vaikuttavat eri väestöryhmiin, palvelujen saatavuuteen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen käytännössä.

Lisäksi korostamme, että vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida myös hoitosuosittelujen ja näyttöön perustuvan tiedon rooli palveluvalikoiman määrittelyssä, jotta muutokset tukevat vaikuttavien ja yhdenvertaisten palvelujen toteutumista.

Onko lakiehdotuksilla jotain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole otettu huomioon, ja jos on, niin millaisia vaikutuksia?

Esitysluonnos käsittelee vaikutuksia laajasti, mutta nostamme esiin seuraavat mahdolliset lisävaikutukset:

- Hoitosuositusten ja näyttöön perustuvan tiedon käytännön asema: Vaikka esityksessä mainitaan hoitosuositukset, niiden rooli palveluvalikoiman määrittelyn arjessa ja päätöksenteossa voi jäädä epäselväksi. Hoitosuositukset ovat keskeinen menetelmä koota menetelmien vaikuttavuustietoa. Niihin voidaan liittää myös kustanuksiinkustannuksiin ja kustannusvaikuttavuuteen liittyvää tietoa. Siksi on tärkeää varmistaa, että niiden päivitykseen ja käyttöönottoon on riittävät resurssit. Muutoin vaarana on, että päätöksenteko hajautuu ja yhdenvertaisuus heikkenee.
- Vaikutukset ammattilaisten työnkuvaan ja osaamistarpeisiin: Kustannusvaikuttavuuden arviointi vaatii osaamista ja resursseja. Uudet periaatteet ja kokonaisharkinnan vaatimus voivat lisätä tarvetta koulutukselle ja ohjaukselle, jotta päätöksenteko on yhdenmukaista ja perustuu ajantasaiseen näyttöön.
- Tietojärjestelmät ja tiedonkeruu: Päätöksenteon avoimuuden ja vaikutusten seurannan toteutuminen edellyttää toimivia tietojärjestelmiä ja yhtenäisiä käytäntöjä tiedonkeruussa. Tämä voi aiheuttaa lisäresurssitarpeita, joita ei ole vielä arvioitu.
- Mahdolliset alueelliset erot toimeenpanossa: Vaikka tavoitteena on yhdenmukaisuus, käytännön toimeenpanossa ja kriteerien soveltamisessa voi syntyä alueellisia eroja, jos ohjaus ja seuranta eivät ole riittävän vahvoja. Hyvinvointialueet todennäköisesti tulevat tarvitsemaan soveltamisohjeita.
- Vaikutukset potilas- ja asiakaskokemukseen: Palveluvalikoiman muutokset voivat vaikuttaa siihen, miten potilaat ja asiakkaat kokevat palvelujen saatavuuden ja oikeudenmukaisuuden, erityisesti jos palveluja rajataan aiempaa enemmän.

Suosittellemme, että näihin vaikutuksiin kiinnitetään erityistä huomiota sekä toimeenpanon suunnittelussa että vaikutusten seurannassa.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Terveystieteidenhuoltolaki 7 a §

Kannatamme pykälän uudistamista ja periaatteiden (tarve, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus, yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus) kirjaamista lakiin. Tämä selkeyttää palveluvalikoiman määrittelyä ja tukee oikeudenmukaista sekä yhdenvertaista päätöksentekoa.

Pidämme erityisen tärkeänä:

- Kokonaisharkinnan korostamista: Päätöksenteossa tulee punnita kaikkia periaatteita yhdessä, ei soveltaa yksittäistä kriteeriä mekaanisesti.

- Yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon asemaa läpileikkaavina periaatteina, jotka varmistavat, ettei palveluvalikoiman määrittely johda syrjiviin tai epäoikeudenmukaisiin lopputuloksiin.
- Säännöskohtaisissa perusteluissa on hyvin avattu, miten päätöksenteon tulee olla avointa ja perusteltua sekä kansallisella että potilastyön tasolla.

Lisähuomioita ja kehittämissuhteita:

- Hoitosuosituksen (esim. Käypä hoito) rooli palveluvalikoiman määrittelyssä on perusteluissa mainittu, mutta suosittelemme, että niiden asema nostetaan vielä selkeämmin esiin päätöksenteon perustana.
- Korostamme, että päätöksenteon avoimuuden ja yhdenmukaisuuden toteutuminen edellyttää myös riittäviä resursseja suositusten laadintaan, päivitykseen ja käyttöönottoon.
- On tärkeää, että pykälän soveltamista ja vaikutuksia seurataan systemaattisesti, jotta voidaan varmistaa tavoitteiden toteutuminen käytännössä ja tunnistaa mahdolliset alueelliset erot.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sosiaalihuoltolaki 30 a §

Pidämme kannatettavana, että sosiaalihuollon palveluvalikoiman periaatteet kirjataan lakiin. Tämä selkeyttää päätöksentekoa ja tukee yhdenvertaisuuden, vaikuttavuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista sosiaalihuollossa.

Erityisen myönteistä on:

- Kokonaisharkinnan korostaminen: Päätöksenteossa tulee punnita kaikkia periaatteita (tarve, asiakasturvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus, yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus) yhdessä.
- Yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon asema läpileikkaavina periaatteina, mikä tukee oikeudenmukaista palvelujen kohdentamista ja ehkäisee syrjintää.
- Perusteluissa on hyvin avattu, miten periaatteet ohjaavat sekä kansallista että alueellista päätöksentekoa ja miten ne tukevat sekä yksilö- että väestötason tarpeiden huomioimista.

Lisähuomioita ja kehittämissuhteita:

- Suosittelemme, että myös sosiaalihuollossa hyödynnetään systemaattisesti näyttöön perustuvia suosituksia ja hyviä käytäntöjä palveluvalikoiman määrittelyssä, kuten terveydenhuollossa tehdään.
- Korostamme, että periaatteiden käytännön soveltaminen vaatii riittäviä resursseja, koulutusta ja ohjausta, jotta päätöksenteko on yhdenmukaista ja perustuu ajantasaiseen tietoon.
- On tärkeää, että pykälän soveltamista ja vaikutuksia seurataan systemaattisesti, jotta voidaan varmistaa tavoitteiden toteutuminen ja tunnistaa mahdolliset alueelliset erot tai kehittämistarpeet.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sote-järjestämislaki 36 §

Pidämme myönteisenä, että pykälässä vahvistetaan hyvinvointialueiden yhteistyön ja yhteisten periaatteiden merkitystä palveluvalikoiman määrittelyssä. Yhteistyörakenteiden ja ohjauksen kirjaaminen lakiin tukee palvelujen yhdenmukaista toteuttamista ja yhdenvertaisuutta eri alueilla.

Erityisen tärkeää on:

- Yhteistyösopimuksissa huomioidaan sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palvelujen, toimenpiteiden, menetelmien ja työmuotojen käyttöönotto, käyttö ja käytöstä poistaminen.
- Pykälä ohjaa ottamaan huomioon valtakunnalliset linjaukset ja palveluvalikoiman periaatteet, mikä tukee kansallista yhdenmukaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Lisähuomioita ja kehittämis ehdotuksia:

- On tärkeää, että yhteistyörakenteet eivät jää muodollisiksi, vaan niissä varmistetaan myös käytännön tiedonvaihto, osaamisen jakaminen ja yhteinen arviointi palveluvalikoiman soveltamisesta.
- Suosittelemme, että yhteistyösopimusten valmistelussa hyödynnetään systemaattisesti kansallisia hoitosuosituksia ja näyttöön perustuvaa tietoa, jotta päätöksenteko on perusteltua ja yhdenmukaista.
- Pykälän toimeenpanon onnistuminen edellyttää selkeitä ohjeita, riittäviä resursseja ja seuranta, jotta alueelliset erot eivät kasva ja yhdenvertaisuus toteutuu käytännössä.

Liittyykö esitysluonnoksen mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteiden soveltamiseen haasteita, ja jos liittyy, niin millaisia ja miten haasteita voisi mielestänne ratkaista?

Kyllä, periaatteiden soveltamiseen liittyy useita käytännön haasteita:

- Tulkinnanvaraisuus ja kokonaisharkinta: Periaatteet (tarve, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus, turvallisuus, yhdenvertaisuus, ihmisarvo) ovat osin yleisluonteisia ja voivat olla keskenään ristiriidassa. Kokonaisharkinnan vaatimus voi johtaa erilaisiin ratkaisuihin eri alueilla tai yksiköissä, mikä vaarantaa yhdenvertaisuuden.
 - o Ratkaisu: Laaditaan selkeitä kansallisia ohjeita ja esimerkkejä periaatteiden soveltamisesta sekä järjestetään koulutusta päätöksentekijöille.
- Näyttöön perustuvan tiedon ja hoitosuositusten hyödyntäminen: Kaikista palveluista ja menetelmistä ei ole riittävästi tutkimusnäyttöä, ja suositusten päivittäminen vaatii resursseja.
 - o Ratkaisu: Vahvistetaan kansallista suositustoimintaa (esim. Käypä hoito), varataan riittävät resurssit suositusten laadintaan ja päivitykseen sekä tuetaan tiedon jalkauttamista käytäntöön.
- Tietojärjestelmät ja seuranta: Päätöksenteon avoimuus ja vaikutusten seuranta edellyttävät toimivia tietojärjestelmiä ja yhtenäisiä käytäntöjä.
 - o Ratkaisu: Kehitetään yhtenäisiä tietojärjestelmiä ja raportointikäytäntöjä, jotta vaikutuksia voidaan seurata ja arvioida systemaattisesti.

- Alueelliset erot toimeenpanossa: Hyvinvointialueiden resurssit ja osaaminen vaihtelevat, mikä voi johtaa erilaisiin ratkaisuihin ja palvelujen saatavuuteen.
 - o Ratkaisu: Vahvistetaan valtakunnallista ohjausta, tuetaan alueita toimeenpanossa ja varmistetaan riittävä koulutus sekä resurssit.
- Ammattilaisten osaaminen ja muutosjohtaminen: Uudet periaatteet ja kokonaisharkinta vaativat ammattilaisilta uutta osaamista ja muutosvalmiutta.
 - o Ratkaisu: Panostetaan koulutukseen, vertaistukeen ja muutosjohtamiseen sekä mahdollistetaan ammattilaisten välinen tiedonvaihto.

Yhteenvedona:

Haasteet liittyvät erityisesti periaatteiden tulkintaan, yhdenmukaisuuden varmistamiseen, tiedon hyödyntämiseen ja toimeenpanon resursseihin. Näitä voidaan ratkaista kansallisella ohjauksella, selkeillä ohjeilla, riittävillä resursseilla, koulutuksella ja järjestelmällisellä seurannalla

Muita näkemyksiä ja täsmennysehdotuksia?

-

Metsäniemi Päivi
Suomalainen Lääkäriseura Duodecim